

ΧΑΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΕΛΛΗ ΔΡΟΥΛΙΑ



Η Έλλη Δρούλια είναι ιστορικός και εργάζεται στη Βιβλιοθήκη της Βουλής.

Η μετάφραση, εργασία βαριά και απαιτητική, είναι θέμα πλατύ, βαθύ και πολύ παλιό. Τα μεταφραστικά πάντως ζητήματα, με γλώσσα προορισμού τα ελληνικά, δεν είναι δυνατόν να καλυφθούν εξαντλητικά εδώ. Ακροθίγονται: ένα πέρασμα από βιωματικές εμπειρίες και σκέψεις, σε συζητήσεις και αναζητήσεις σε βιβλιοθήκες και την ιντερνετική δεξαμενή πληροφοριών. Επιχειρείται μια δοκιμή εποπτείας για τα ελληνικά πράγματα που είχε ξεκινήσει πριν τις αλλαγές και τα κλεισίματα.

Οι μεταφραστές, επαγγελματίες και μη, εκείνοι που μεταφέρουν κείμενα από τη μια γλώσσα στην άλλη είναι, μεταφορικά, αγωγιάτες γλωσσών και εννοιών και συναισθημάτων, ανθρώπινης διανόησης και άλλα τόσα πολλά. Χαρακτηρισμένοι ως διαμεσολαβητές, ανήκουν στην κύρια ομάδα που συντελεί δυναμικά στην πολιτισμική μεταφορά. Είναι διακομιστές, ενδιάμεσοι. Δεν μπορεί παρά να είναι οπαδοί της επικοινωνίας. Μεταφέρουν πράγματα (ιδέες, κείμενα, λέξεις, μορφές, είδη) που δεν τους ανήκουν αλλά δεν μπορεί παρά να τους συγκινούν, να τα νιώθουν, να αισθάνονται πνευματική συγγένεια με αυτά. Επιλέγουν να συναντηθούν με τα προς μετάφραση περιεχόμενα ανάλογα με τις δικές τους καταβολές. Μετράνε τις δυνάμεις

τους και αποδίδουν. Άνετοι σε δυο τουλάχιστον γλωσσικά-πολιτισμικά περιβάλλοντα μπαينوβγαίνουν σε αυτά.

Η αγγλική λέξη για το ρήμα μεταφράζω, το translate, περικλείει, εκτός από το μεταφράζω, μεταγλωττίζω, και τις έννοιες του εξηγώ, ερμηνεύω, μεταφέρω, διακινώ· στα παλαιότερα αγγλικά φτάνει μέχρι και να εννοεί «εκστασιάζω πνευματικά». Με την ίδια λέξη δηλώνεται η μετάφραση και η ερμηνεία. Αντιστοιχεί, κάπως, με την έννοια του λόγου-σκέψη και λόγου-ομιλία. Προϋπόθεση η μία πράξη της άλλης. Αλλά είναι ακόμα μεγαλύτερο. Στην ουσία, καλούμαστε να μεταφράζουμε-ερμηνεύουμε συνέχεια τα όσα μας περιβάλλουν, εκείνα που φαίνονται και εκείνα που δεν φαίνονται μα νοούνται και εννοούνται, τα σημάδια του καιρού και των καιρών, τις χροιές και αποχρώσεις των κινήσεων, των ήχων, τα ίχνη, τα απομεινάρια γεγονότων. Όλα εκείνα που ονομάζουμε συμφραζόμενα, εκείνα που κείνται ανάμεσα στις γραμμές και τα νοήματα.

Πάτημα για μερικές πρώτες σκέψεις γύρω από τη μετάφραση προσφέρει το βιβλίο του Paul Ricoeur, *Για τη μετάφραση*, μεταφρασμένο από τον Γιώργο Αυγουστή και με επίμετρο της Αλεξάνδρας Λιανέρη.¹ Η πρώτη έκδοση για την ελληνική γλώσσα κυκλοφόρησε τον Οκτώβριο του 2010, σε σχετικά μικρή απόσταση από την πρώτη γαλλική που κυκλοφόρησε το 2008. Καλή μεταφραστική ανταπόκριση, λοιπόν.

Ο Paul Ricoeur (1913-2005) δεν είναι διόλου άγνωστος στην Ελλάδα. Μελέτες του έχουν μεταφραστεί στα ελληνικά, τις μεταφράσεις του μοιράζονται διάφοροι εκδοτικοί οίκοι και μεταφραστές² και κείμενά του έχουν δημοσιευτεί σε σύμμεικτους τόμους και περιοδικά,³ ενώ σημαντικό έργο του παραμένει αμετάφραστο. Ο διεθνούς αναγνώρισης γάλλος διανοητής του 20ού αιώνα άφησε τις πατημασιές του σε διάφορα χωράφια, τη φιλοσοφία και τη θεολογία και ευρύτερα τις ανθρωπιστικές επιστήμες, εφαρμόζοντας μεθοδολογίες και κάνοντας χρήση συμπερασμάτων της μιας στην άλλη, προκαλώντας αλληλεπιδράσεις με τον στοχασμό του. Επηρεάστηκε αρχικά από τη φαινομενολογία του μαθηματικού και φιλόσοφου Edmund Husserl (1859-1938), τον υπαρξισμό του γερμανού ψυχίατρου και φιλόσοφου Karl Jaspers (1883-1969) και του γάλλου φιλοσόφου Gabriel Marcel (1889-1973). Με τον καιρό στράφηκε σε θέματα ερμηνείας και ερμηνευτικής, στην πολιτική και ηθική φιλοσοφία, την χριστιανική θεολογία, και ειδικότερα την προτεσταντική εκδοχή του Χριστιανισμού, αναθρεμμένος σε προτεσταντική οικογένεια σε μια καθολική χώρα. Θέματα μεταφοράς και απόδοσης, λόγου και συμβόλου, σημασίας και πληροφορίας συγκαταλέγονται στην καρδιά των ζητημάτων που τον απασχόλησαν.

Το βιβλίο περιλαμβάνει τρία σύντομα μα πυκνά κείμενα. Το πρώτο με τίτλο «Η μετάφραση ως πρόκληση και πηγή ευτυχίας» είναι το κείμενο ομιλίας που δόθηκε τον Απρίλιο του 1997 στο Γερμανικό Ιστορικό Ινστιτούτο στο

Παρίσι. Το δεύτερο και μεγαλύτερο κείμενο «Το παραδειγματικό πρότυπο της μετάφρασης» ήταν η εναρκτήρια ομιλία στην Προτεσταντική Θεολογική Σχολή του Παρισιού τον Οκτώβριο του 1998. Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Esprit* τον Ιούνιο του 1999 και παρουσιάστηκε στο περιοδικό *Μετάφραση* τον Ιανουάριο του 2000.⁴ Το τρίτο κείμενο «Μια “διάβαση”: μεταφράζοντας το μη μεταφράσιμο» είναι αφιερωμένο στον Jan Greisch. Οι τελευταίες σελίδες αντιστοιχούν σε επίμετρο της Αλεξάνδρας Λιανέρη με τίτλο «Η ιστορικότητα της μετάφρασης» –φιλοσοφικής προσέγγισης «μετάφραση» των κειμένων του Ricoeur, που καταλήγει στην ηθική της μετάφρασης, για το «ξένο» και το «οικείο», την απόσταση και μέσα στο πέρασμα του χρόνου που τα χωρίζει και καλείται να καλύπτει συνεχώς.

Ας μη γίνει εδώ αναδρομή στη γλωσσομάθεια των ελλήνων ομογενών, της διασποράς και των «Ελλαδιτών» και το προφίλ των ελλήνων μεταφραστών στη σύγχρονη εποχή. Ούτε και αναφορά στον όγκο και την αναλογία που κατέχουν οι μεταφράσεις στην ετήσια ελληνική βιβλιοπαγωγή από τις απαρχές της.

Ενώ η γνώση ξένων γλωσσών θεωρείται επαγγελματικό προσόν και μορφωτικός δείκτης και η διδασκαλία των ξένων γλωσσών ανθεί στα φροντιστήρια, στα ιδιωτικά σχολεία στην αρχή, και στη συνέχεια στη δημόσια πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στις Φιλοσοφικές Σχολές (αλλά και τα περίφημα ιδιαίτερα κατ' οίκον μαθήματα «γαλλικά και πιάνο» που περιέλαβαν και τα αγγλικά) και στα μορφωτικά ιδρύματα, στα ξένα ινστιτούτα η διδασκαλία της μετάφρασης τέθηκε σε άλλη βάση. Είχε περισσότερες διαστάσεις.

Το Φθινόπωρο του 1986 στους κόλπους του Γαλλικού Ινστιτούτου άρχισε να λειτουργεί το Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης. Ιδρυτικά μέλη του Κέντρου ήταν ο μεταξύ άλλων βραβευμένος μεταφραστής του Προυστ Παύλος Ζάννας, ο ποιητής Τίτος Πατρίκιος, ο Πέτρος Παπαδόπουλος που δίδασκε στο Γαλλικό Ινστιτούτο, η πρώην διευθύντρια του ΕΚΕΒΙ Κατρίν Βελισσάρη και ο Βαγγέλης Μπιτσώρης που εισήγαγε τις αρχές της μεταφρασεολογίας στην Ελλάδα. Το Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης ανέπτυξε σταθερή επικοινωνία με το Διεθνές Κολέγιο Μεταφραστών, ενώ το Γαλλικό Ινστιτούτο της Αθήνας έστειλε δύο υποτρόφους σε ετήσια βάση, οι οποίοι παρακολουθούσαν μαθήματα επί ένα μήνα. Συστηματική ήταν και η συμμετοχή, κάθε Νοέμβριο, στο συνέδριο στην Halles. Τα *Σύγχρονα Θέματα* συναντήθηκαν με το Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης μέσα από το υπερεθνικό σε πανευρωπαϊκό επίπεδο συλλογικό εγχείρημα του Pierre Bourdieu (1930-2002) που είχε ως όχημα την επιθεώρηση βιβλίου και ιδεών με τίτλο *Liber*. Κατά την διάρκεια της πεντάχρονης γόνιμης συνεργασίας που ξεκίνησε το 1994, το μεταφραστικό βάρος της προσπάθειας –τις μεταφράσεις

των άρθρων της *Liber* από τα γαλλικά προς τα ελληνικά για τα ΣΘ— είχε αναλάβει το Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης.

Ο μεταφραστικές σπουδές πανεπιστημιακού επιπέδου στην Ελλάδα εμφανίστηκαν προς τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Το Ιόνιο Πανεπιστήμιο στην Κέρκυρα περιλαμβάνει το Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας που άρχισε να λειτουργεί το ακαδημαϊκό έτος 1986-1987. Ήταν και παραμένουν οι μόνες μεταφραστικές σπουδές σε πανεπιστημιακό επίπεδο. Οι γλώσσες εργασίας σε επίπεδο μετάφρασης περιορισμένες, τρεις τον αριθμό, τα γνωστά: αγγλικά, γαλλικά και γερμανικά. Διδάσκονται και άλλες τρεις γλώσσες: τουρκικά, ισπανικά και ιταλικά.

Διαβάζω στη διαδικτυακή σελίδα παρουσίασης του Τμήματος ότι «οι επιστημονικοί και ερευνητικοί στόχοι του Τμήματος επιτυγχάνονται με τη διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων και σεμιναρίων, την έκδοση της Επιστημονικής Επετηρίδας του Τμήματος και του περιοδικού *Γλώσσα Πολύτροπος...*», διατριβές, μονογραφίες, συνεργασίες, και εργαστήρια. Από τα παραπάνω, το ενδιαφέρον μου κεντρίζει το μέχρι τώρα άγνωστο περιοδικό με τον οδυσσειακό τίτλο: αλήθεια, η γλώσσα είναι μούσα. Αρχίζει η αναζήτηση για τον εντοπισμό του. Οι ηλεκτρονικοί κατάλογοι της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (ΕΒΕ) και της Βιβλιοθήκης της Βουλής (ΒΒ) ζητούν «Συγνώμη, δεν βρέθηκε κάτι που να ταιριάζει». Οι βάσεις ίσως να δώσουν καλύτερα αποτελέσματα.

Ο Ζέφυρος δείχνει ότι βρίσκεται στην Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη του Ιονίου, αλλά μόνον ο πρώτος αριθμός που κυκλοφόρησε τον Ιανουάριο του 1997. Η Αμβροσία δείχνει ότι η Γεννάδειος Βιβλιοθήκη διαθέτει τον διπλό αριθμό 4-5 του έτους 2005 που είναι και ο τελευταίος. Αυτό το τεύχος υπάρχει ακόμα στην αγορά, μπορεί να παραγγελθεί ηλεκτρονικά, με έκπτωση, υπάρχει και στο Βιβλιοπωλείο του Ελευθερουδάκη. Το τρίτο τεύχος βλέπω ότι υπάρχει στον εκδότη (εκδόσεις Έψιλον). Δυο βιβλιοθήκες στην Ελλάδα καταγράφουν την παρουσία της *Γλώσσας Πολύτροπος*, χωρίς να έχουν την πλήρη σειρά. Τα ενδιάμεσα τεύχη 2 και 3 δεν φαίνεται να φυλάσσονται στις γνωστές «μεγάλες» ή σε πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη (ούτε καν του Πανεπιστημίου του Τμήματος που εκδίδει το περιοδικό!). Με βοήθεια φτάνουν στα χέρια μου αντίγραφα του πρώτου τεύχους που πάντα έχουν καίριες πληροφορίες για τα κίνητρα και τους στόχους της έκδοσης και στοιχεία γενικότερα. Παρατηρώ ότι κεντρική διάθεση γίνεται από πέντε σημεία, τρία στην Αθήνα, ένα στη Θεσσαλονίκη και ένα στην Κέρκυρα, από τον Απόστροφο, τον ίδιο τον εκδότη. Και ολόκληρη η σελίδα 5 είναι αφιερωμένη σε βιβλιοπωλεία, προφανώς εκείνα με τα οποία έχει γίνει συνεννόηση και μπορεί να διατίθεται το περιοδικό. Αναγράφονται αλφαβητικά 26 ονόματα βιβλιοπωλείων, με τη διεύθυνση και

τα τηλέφωνα τους σε 21 πόλεις σε όλη την Ελλάδα. Γράφει ο πρόεδρος του Τμήματος ότι είναι εξαμηνιαία προσπάθεια των φοιτητών, όπου δεν αποκλείονται άλλες μεταφραστικές φωνές και θα αποτελεί μέσο επικοινωνίας με τα διεθνή. Χαρακτηρίζει τη μετάφραση ως λειτούργημα. Οι μεταφράσεις κινούνται στον χώρο της λογοτεχνίας.

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Μετάφρασης: Λογοτεχνία και Επιστήμες του Ανθρώπου, συντομογραφικά γνωστό ως ΕΚΕΜΕΛ (www.ekemel.gr) προσφέρει, ή μάλλον προσέφερε (θα πρέπει να αλλάξω τους χρόνους στα ρήματα, να τους κάνω παρελθοντικούς) ένα πρόγραμμα σπουδών με μαθήματα, έκτακτα εργαστήρια και σεμινάρια και οργάνωνε άλλες δραστηριότητες με στόχο να προάγει την ποιοτική μετάφραση λογοτεχνικών κειμένων και κειμένων των επιστημών του ανθρώπου γενικότερα. Η πράξη της μετάφρασης βρισκόταν στο επίκεντρο του προγράμματος σπουδών που περιλάμβανε τμήματα μετάφρασης, από και προς, έξι γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ισπανικά και ιταλικά), ενώ κατά καιρούς οργάνωνε σεμινάρια και για άλλες γλώσσες. Τον Φεβρουάριο του 2010 οργάνωσε διήμερο συνέδριο με θέμα «Το μεταφραστικό εύρημα» και διοργάνωσε δεύτερο συνέδριο που πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο το 2011 με θέμα «Ο μεταφραστής και οι άλλοι», με στόχο να διερευνήσει κατά κύριο λόγο τα δίκτυα και τις συνεργασίες του μεταφραστή. Και τρίτο συνέδριο ήταν προγραμματισμένο για τον Μάιο του 2012.

Μεταξύ των άλλων δραστηριοτήτων συγκαταλεγόταν και η απονομή ετήσιων βραβείων. Βραβείο Λογοτεχνικής Μετάφρασης απονέμεται από το 2007 και από το 2009 έχει θεσμοθετηθεί και Βραβείο Θεατρικής Μετάφρασης «Μάριος Πλωρίτης». Ακόμα, λειτουργούσε ξενώνες για μεταφραστές και συγγραφείς και με τον τρόπο αυτό συμμετείχε σε μια ευρύτερη ευρωπαϊκή δράση, το Δίκτυο Διεθνών Κέντρων Μεταφραστών Λογοτεχνίας που δημιουργήθηκε το 2000. Το Σπίτι της Λογοτεχνίας στις Λεύκες της Πάρου ξεκίνησε το 2004, και το Σπίτι Λογοτεχνίας στο Δήμο Μαλίων στην Κρήτη, το 2009. Εκεί προσφέρονταν επιμορφωτικά σεμινάρια, υλοποιούνταν συνέδρια και στρογγυλά τραπέζια. Με το σκεπτικό ότι ο χώρος και το περιβάλλον ενισχύουν τους μεταφραστές στο έργο τους. Το ΕΚΕΜΕΛ κυκλοφόρησε και δίγλωσσο (ελληνικά και αγγλικά) περιοδικό φυλλάδιο που ονομάζεται *Απηλιώτης*—αρχικά έντυπο από τον Απρίλιο του 2009, ηλεκτρονικό έως σήμερα—, έχει αναρτήσει έξι τεύχη ηλεκτρονικά (www.apiliotis.gr), με μεταφράσεις Ελλήνων λογοτεχνών, προδημοσιεύσεις μεταφράσεων, κείμενα γύρο από τη μετάφραση, ειδήσεις και σχόλια από το χώρο του βιβλίου και της μετάφρασης.

Όμως η κατάσταση άλλαξε. Στον διαδικτυακό τόπο πρώτα αναρτήθηκε η παρακάτω ανακοίνωση που μπαίνει εδώ ολόκληρη, ατόφια:

«Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Μετάφρασης – Λογοτεχνία και Επιστήμες του Ανθρώπου (ΕΚΕΜΕΛ) αναστέλλει τη λει-

τουργία του και πληροφορεί κάθε ενδιαφερόμενο ότι ουδέποτε η Γενική Συνέλευση και το Διοικητικό Συμβούλιο του αποφάσισαν τη μεταβίβαση των ύλων περιουσιακών του στοιχείων και των δράσεών του σε οιονδήποτε. Ως εκ τούτου κανείς δεν μπορεί να παρουσιάζεται ως συνεχιστής του ΕΚΕΜΕΛ ούτε να θεωρεί ότι του έχουν εκχωρηθεί με οποιονδήποτε τρόπο οι δραστηριότητές του.

Το Διοικητικό Συμβούλιο, εκτελώντας χρέη εκκαθαριστή κατά το καταστατικό, θα προβεί στις αναγκαίες ενέργειες και θα χρησιμοποιήσει κάθε νόμιμο μέσο για την κατά το δυνατόν αξιοποίηση της υλικής και άυλης περιουσίας του ΕΚΕΜΕΛ σύμφωνα με τους αναφερόμενους στο καταστατικό του σκοπούς και στόχους.

Ως εκκαθαριστής, το ΔΣ θα φροντίσει να ενημερώνει εγκαίρως τα μέλη της Γενικής Συνέλευσης και τους καθηγητές του ΕΚΕΜΕΛ, καθώς και κάθε ενδιαφερόμενο για κάθε εξέλιξη σε οποιοδήποτε από αυτά τα πεδία.

Το Διοικητικό Συμβούλιο
Κατερίνα Σχινά
Λίζυ Τσιριμώκου
Βαγγέλης Χατζηβασιλείου
Τίτος Πατρίκιος
Έφη Γιαννοπούλου»

Και μετά ακολούθησε άλλη ανακοίνωση:

«Πέφτει η αυλαία για το Ευρωπαϊκό Κέντρο Μετάφρασης. Στο τέλος του μήνα κλείνει, σύμφωνα με απόφαση της Γενικής Συνέλευσής του. Μπορεί να εκληφθεί σαν θαύμα το γεγονός ότι τα δύο τελευταία χρόνια λειτουργούσε, κάλυπτε τις υποχρεώσεις του έναντι των σπουδαστών και των εταίρων του στο πλαίσιο ποικίλων δραστηριοτήτων, από τα βραβεία μετάφρασης ως τα συνέδρια και τις συνεργασίες με πανεπιστήμια και οργανισμούς του εξωτερικού. Δεν έχω λόγια για να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου προς όλους τους συνεργάτες μας, όλους εκείνους που επανειλημμένα μας στήριξαν.

Πολλοί οργανισμοί κλείνουν ή ετοιμάζονται να κλείσουν. Υπάρχουν κάποιοι γύρω μας που λένε πως, όταν κάτι δεν είναι πια χρήσιμο για την κοινωνία, καλύτερα να κλείνει. Ζούμε πλέον σε μια χώρα όπου το θέατρο, η επιμόρφωση, τα σεμινάρια θεωρούνται πολυτέλεια. Σε καμία περίπτωση δεν θα θέλαμε να υποβαθμίσουμε τις δυσκολίες της εποχής που διανύουμε. Ωστόσο οι δυσκολίες των καιρών δεν σημαίνουν ότι η εν λόγω κατάσταση μπορεί να διατυπωθεί μ' αυτόν τον τρόπο. Θα ήταν ύβρις τόσο για το επάγγελμά μας όσο και για τα πραγματικά προβλήματα μέσα στα οποία ζούμε να λέμε ότι ένα κέντρο μετάφρασης κλείνει επειδή δεν είναι πια χρήσιμο στην κοινωνία.

Παρά ταύτα, το γεγονός ότι το Ευρωπαϊκό Κέντρο Μετάφρασης κλείνει, δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι όλες οι δραστηριότητές του αναστέλλονται. Το Κέντρο

ήταν ένας τόπος συγκέντρωσης για τους ανθρώπους του επαγγέλματος και η δυναμική της μετάφρασης στην Ελλάδα δεν εξαρτάται από το κλείσιμο ενός οργανισμού. Το περιοδικό Απηλιώτης συνεχίζει τις δραστηριότητές του, ενώ οι ήδη προγραμματισμένες δράσεις του Κέντρου που σχετίζονται με συνεργασίες θα υλοποιηθούν. **Η μετάφραση δεν σταματά.**

Ελένη Ζέρβα
Διευθύντρια»

Η στιχομυθία συνεχίστηκε στον Τύπο τον Φεβρουάριο του 2012, με δημοσιεύσεις διευκρινιστικών Δελτίων μεταξύ Κατερίνας Σχινά και Ελένης Ζέρβα. Τα πράγματα είναι ακόμα νωπά, οι απορίες σε εκκρεμότητα και οι εξελίξεις περιμένουν.

Ολοκληρωμένο περιοδικό επικεντρωμένο απόλυτα στη μετάφραση ως πράξη αλλά και ως θεωρία υπήρξε η *Μετάφραση*, ένα περιοδικό για την μετάφραση/*Metafrassi*, *revue de la traduction*, έκδοση της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας Μετάφραση. Διευθύντριά της *Μετάφρασης* ήταν η Οντέτ Βαρών-Βασάρ. Ήταν ετήσιο, ιδρύθηκε το 1995. Δεν άντεξε στις πιέσεις των καιρών, ψυχορράγησε και ολοκλήρωσε την παρουσία του το 2006. Με αποτέλεσμα να μην κυκλοφορεί ένα ελληνικό αμιγώς αφιερωμένο στη μετάφραση περιοδικό ικανό να σταθεί δίπλα σε περιοδικά άλλων χωρών (όπως για παράδειγμα τα: *Metamorphoses*: ΗΠΑ, *TransLitterature*: Γαλλία, *equivalences*: Βέλγιο, *trans*: Ισπανία).

Περιλάμβανε χορταστικά αφιερώματα: στο Παρίσι (1995), την αλληλογραφία (1996) τις σύγχρονες ιταλίδες συγγραφείς (1997), τη βελγική γαλλόφωνη λογοτεχνία (1998), την Αλγερία και το Μαρόκο (1999), την ισπανική πεζογραφία (2000), τη γερμανική πεζογραφία (2001), τη πορτογαλική πεζογραφία (2002), τα διηγήματα της Αργεντινής (2003), τη γαλλόφωνη λογοτεχνία της Αϊτής (2004-2005). Άρθρα για μεταφράσεις και μεταφραστές, κείμενα πεζά και έμμετρα μεταφρασμένα, κριτικές μεταφράσεων και σχόλια. Ποσοτικά στραμμένο κατά το ήμισυ στα γαλλόφωνα, πέντε στους δέκα τόμος αναφέρονται σε λογοτεχνίες που ανήκουν στην γαλλοφωνία, μαρτυρούν τους πνευματικούς δεσμούς με το Γαλλικό Ινστιτούτο, καθώς την ουσία του περιοδικού κινούσε μια ομάδα μεταφραστριών που είχαν αποφοιτήσει από το Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης του Γαλλικού Ινστιτούτου, που αναφέρονται και στην διακήρυξη της συντακτικής επιτροπής στον πρώτο τόμο. Η ύλη του περιοδικού, παράλληλα με τα αφιερώματα, περιείχε μόνιμες στήλες «Λογοτεχνικά αφιερώματα», «Ποίηση», «Θεωρία της μετάφρασης», «Πορτραίτα μεταφραστών», «Βιβλιοπαρουσιάσεις» και «Σχόλια».⁵

Meta/φραση ονομάζεται το Κέντρο Μεταφραστικών Σπουδών, σχολή που έχει την έδρα του στο κέντρο της

Αθήνας, είναι δραστήριο σε εκδηλώσεις και εκδίδει τρίγλωσσο ενημερωτικό ηλεκτρονικό δελτίο.

Οι εκδόσεις Μεταίχμιο δημιούργησαν ειδική σειρά με θέμα «Θεωρία και πρακτική της μετάφρασης», όπου έχουν δει το φως της μετάφρασης και έκδοσης τέσσερις μελέτες από το 2002 έως το 2007.⁶ Σταδιακά έχει δημιουργηθεί μια μαγιά βιβλιογραφίας, μεταφράσεων μα και πρωτότυπων ελληνικών συμβολών για τη μετάφραση.⁷

Ο Σύλλογος Μεταφραστών-Επιμελητών-Διορθωτών (ΣΜΕΔ) είναι ένα ολόφρεσκο επαγγελματικό σωματείο που πραγματοποίησε τις πρώτες του εκλογές τον Μάιο του 2010. Οργανωμένους μαζί εξαιτίας των κοινών θεμάτων, περιλαμβάνει ανθρώπους από διάφορες επαγγελματικές ομάδες συνήθως αόρατους και αφανείς της μετάφρασης, της επιμέλειας (φιλολογικής, γλωσσικής, νοηματικής), της διόρθωσης (ορθογραφικής, γραμματικής, συντακτικής, μορφολογικής), και του υποτιτλισμού στον κινηματογράφο και την τηλεόραση με εύγλωττα αιτήματα για: καλύτερες συνθήκες εργασίας που πιάνουν από την αντικειμενική κοστολόγηση, αξιοπρεπή αμοιβή, και έγκαιρη πληρωμή, τις λογικές προθεσμίες, τη ρύθμιση ασφαλιστικών και φορολογικών ζητημάτων, την κατοχύρωση και ανάδειξη των εργασιών πίσω από τα χαρακώματα και την πολύ σπουδαία συνεργασία και αλληλεγγύη.

Και αν όλα αυτά μοιάζουν παρατακτικά, θα μπορούσαν να αποδώσουν συνδυαστικά και αθροιστικά. Οι λειτουργίες της μετάφρασης συνεργατικά ενδυναμώνουν τη γενικότερη πνευματική κατάσταση. Το αποτέλεσμα της μετάφρασης είναι πράξη εξωστρέφειας, αναζήτησης, διεύρυνσης και ανάπτυξης του κριτικού πνεύματος. Και, αντίθετα, αν η μετάφραση δεν αποτελεί συνεχές ζητούμενο είναι δείγμα εσωστρέφειας. Εκεί που θα έλεγε κανείς ότι, με όλες και παρ' όλες τις δυσκολίες και τα εμπόδια και τις αποσπασματικές πρωτοβουλίες, πήγαινε να γίνει κάτι, βήμα-βήμα χτιζόταν μια βάση που υπερασπιζόταν τα ζητήματα της μετάφρασης, η φόρα που είχε αναπτυχθεί ανακόπηκε. Οι αρχές είναι δύσκολες αλλά δύσκολες είναι και οι συνέχειες.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Paul Ricoeur, *Για τη μετάφραση*, μτφρ. Γιώργος Αυγουστής, επιμ. Αλεξάνδρα Λιανέρη, Πατάκης, Αθήνα 2010, 132 σ., σειρά: Θεωρητικές επιστήμες.

- 2 Βλ. Paul Ricoeur: *Περί ερμηνείας*, μτφρ. Στέφανος Ροζάνης, Αθήνα, Έρασμος, 1988· *Δοκίμια ερμηνευτικής*, μτφρ. Αλέκα Μουρίκη, Μορφωτικό Ινστιτούτο Αγροτικής Τράπεζας, Αθήνα 1990· *Η αφηγηματική λειτουργία*, μτφρ. Βαγγέλης Αθανασόπουλος, Καρδαμίτσας, Αθήνα 1990· *Η ζωντανή μεταφορά*, μτφρ. Κωστής Παπαγιώργης, Κριτική, Αθήνα 1998· με τον Αν Πιέρ Σανζέ, *Η φύση και ο κανόνας: αφορμές για προβληματισμό*, μτφρ. Λαοκρατία Λάκκα, Καστανιώτης, Αθήνα 2001· *Λόγος και σύμβολο*, μτφρ. Μαρία Πανταζάρα, Αρμός, Αθήνα 2002· με τον André Lacocque, *Ας σκεφτούμε τη Βίβλο*, μτφρ. Αλεξάνδρα Παπαθανασοπούλου, Άρτος Ζωής, Αθήνα 2005· *Το κακό: μια πρόκληση για τη φιλοσοφία και τη θεολογία*, μτφρ. Γιώργος Γρηγορίου, Πόλις, Αθήνα 2005· *Ο ίδιος ο εαυτός ως άλλος*, μτφρ. Βίκυ Ιακώβου, Πόλις, Αθήνα 2008· *Αγάπη και δικαιοσύνη*, μτφρ. Κική Καφαμπέλη, Εκκρεμές, Αθήνα 2009. Πύκνωση των μεταφράσεων παρατηρείται μετά το 2000.
- 3 Paul Ricoeur, «Το έργο της ερμηνευτικής: η προέλευσή της από τον Schleiermacher και τον Dilthey», στο *Δοκίμια Ερμηνευτικής*, μτφρ. Αλέκα Μουρίκη, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1990, σ. 159-182· «Το παράδειγμα της μετάφρασης», μτφρ. Άρης Στυλιανού, *Μετάφραση* (Ιαν. 2000), σ. 73-86· «Το πολιτικό παράδοξο», μτφρ. Βίκυ Ιακώβου, *Σύγχρονα Θέματα* 97 (2007), σ. 31-42, κάτω από την ενότητα «Κλασικά κείμενα» δημοσιευμένο ως «ένας ελάχιστος φόρος τιμής».
- 4 Paul Ricoeur, «Το παράδειγμα της μετάφρασης», μτφρ. Άρης Στυλιανού, *Μετάφραση* (Ιαν. 2000), σ. 73-86.
- 5 Για μια εξονυχιστική παρουσίαση του περιοδικού *Μετάφραση*, βλ. Α. Βηνδεμάγιερ, «*Μετάφραση*: ένα περιοδικό για τη μετάφραση», στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, 2007.
- 6 Jeremy Munday, *Μεταφραστικές σπουδές: θεωρίες και εφαρμογές*, μτφρ. Άγγελος Φιλιππάτος, Μεταίχμιο, Αθήνα 2002· Georges Mounin, *Οι ωραίες άπιστες*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2002· Antoine Berman, *Η μετάφραση και το γράμμα ή το πανδοχείο του απόμακρου*, μτφρ. Σεσίλ Μαργέλλου, Μεταίχμιο, Αθήνα 2005· Jean-Rene Ladmiral, *Θεωρήματα για τη μετάφραση*, μτφρ. Κατερίνα Κολλέτ, Μεταίχμιο, Αθήνα 2007.
- 7 Ενδεικτική χρονολογική παρουσίαση, χωρίς αξιολογική διάθεση: Μελίτα Σταύρου / Μαρία Τζεβελέκου (επιμ.), *Η μηχανική μετάφραση και η ελληνική γλώσσα*, Καστανιώτης, Αθήνα 2000· Ιωάννης Θ. Κακριδής, *Το μεταφραστικό πρόβλημα*, Εστία, Αθήνα 2000· *Περί μεταφράσεως: σύγχρονες προσεγγίσεις*, επιμ. Φρειδερίκη Μπατσαλιά, Κατάρτι, Αθήνα 2001· Umberto Eco, *Εμπειρίες μετάφρασης*, Ελληνικά Γράμματα: Βιβλιοθήκη Umberto Eco, Αθήνα 2003· Ελένη Σελλά-Μάζη / Φρειδερίκη Μπατσαλιά, *Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδακτική της μετάφρασης*, Έλλην, Αθήνα 2004· George Steiner, *Μετά τη Βαβέλ: όψεις της γλώσσας και της μετάφρασης*, Scripta, Αθήνα 2004· Jean Delisle / Hannelore Lee-Jahnke / Monique C. Cormier, *Ορολογία της μετάφρασης*, επιμ.-μτφρ. Γεώργιος Φλώρος, Μεσόγειος, Αθήνα 2008.